

Ah, svi ti borovi!

Branko Meštrić, Zagreb

Hodajući šumom često ćete čuti da ljudi nazivaju borom gotovo svako drvo koje je zimzeleno i ima igličavo lišće. Ne morate ni hodati. Oko Božića »borovi« dolaze i u vaš kvart ili dom – a zapravo dolaze uglavnom smreke! Kao da je izraz »bor« postao opći pojam. Istodobno svi znaju i za pojam »jela«, pa čak i »smreka«. Čemu onda »bor«?

Povod za ovaj mali napis je prizor na koji sam naišao za nedavna pohoda Gorske kotaru i ovekovječio ga za vas na fotografiji. Već sam tamo odlučio da ću sve planinare koji to žele pokušati odučiti od korištenja općeg pojma »bor« i naučiti ih razlikovati jelu od smreke!

Dvije prijateljice – lijevo jela, desno smreka

Nije svaki bor – bor

Hajde da najprije raskrstimo s borovima. Oni se bitno razlikuju od ostalih četinjačkih vrsta po tome što im iglice nisu nikad poredane uz grančicu, već su uvijek u nekim kiticama. Čak i kiticama iglice nikad nisu pojedinačne, već uvijek dolaze po dvije ili pet zajedno. Stručnjaci razlikuju čak osamdesetak vrsta borova (baš borova, ne »borova«). Kod nas su najzastupljeniji crni bor, a potom alepski bor. To je ono drvo koje ćete uglavnom sretati u pohodima po obali i otocima, i to je ono drvo koje ponajviše gori kad se u vijestima spomene da je požar zahvatio i visoku šumu. To je i ono gusto zelenilo što je poput žita prekrilo u prošlim godinama izgorjelu površinu.

Mnogi ne vole alepski bor jer je tobože zbog svojega smolastog drva kriv za požare. Da, bilo bi sigurnije da na kršu raste neka domaća bjelogorica bez smole, ali to nije moguće. Alepski bor je pionirska vrsta i jedino on može osvojiti nove terene, otrgnuti ih kamenjaru i stvoriti uvjete za druge, domaće vrste. Samo alepski bor može u godinu-dvije ponovno zazelelenjeti izgorjelu površinu – alepski se bor, naime, razmnožava uz pomoć požara!

Kad o borovima govorimo planinarima, svakako valja koju reći o najplaninskijem i najplaninarskijem boru. Poznata i tipična klekovina, koja zauzima najviše pozicije ili čak tjemene planina, a svojim spletom i neprohodnošću »obogaćuju« uspon nemarkiranim smjerom, također je bor, koji u biologiji zovemo bor krevljan. On je vrijedna i nadasve zanimljiva vrsta, a stabla koja kao planinar ne možete ne vidjeti u našim planinama, svojom su visinom ponekad manjom od jednog metra, tipična i odrasla stabla te vrste.

Jela nije smreka, a ni obratno

Prijedimo na drugi zadatak. Često me malo napredniji planinarski suputnici, naročito kad hodamo po Gorskom kotaru, pitaju koje je stablo jela, a koje smreka. Pitanje ima smisla samo na prvi pogled. Na drugi, kad pogledate pažljivije, uvidjet ćete i sami da se one jako razlikuju, i to po nizu karakteristika.

Najlakše ih je razlikovati po češeru: jelov stoji uspravno na grani, krupniji je i bačvast, dok smrekin uvijek visi. Nema češera na granama? Jesu li otpali, još je lakše: jelovi ne otpadaju već se raspadaju na ljuske još na stablu (kao i cedrovi), a ako ima češera ispod stabla – to je očito smreka. Stručnjaci ih mogu razlikovati i po kori, razlikovati njihove daske ili drvo, već obrađeno i ugrađeno u okvir prozora. No, ostavimo to njima. Vi se još možete praviti važni kad izbliza vidite grančicu na kojoj su iglice uredno poredane, a s donje strane srebrnkaste – to je jela, smrekine su neuredne, raščupane i zelene. A ako baš hoćete biti jako važni, uzmite u šumi suhu otpalu grančicu, naravno ispod jele ili smreke, popipajte je i ako je fina i glatka – jelova je. Smrekova vam može poslužiti kao rašpa, jer su raščupane iglice iz prethodne rečenice neuredno urasle u koru, pa kad se osuše ostaju »štrljci«.

Za kraj pogledajte prvu fotografiju kako biste naučili ove dvije prijateljice razlikovati i na distanci. Lijevo stablo, obješeno i raskuštrano, je smreka (sjetite se, i češeri vise, iglice raskuštrane), a desno gordo stablo tipična je jela. To je tipična slika i uglavnom će vam pomoći ubuduće – kad nađete na tipična stabla.

Jela (lijevo) – smreka (desno)

Smreke ne moraju, naime, uvijek tako izrazito visjeti, jela ne mora biti tako »okruglasta«. Kad su mlađa stabla u pitanju sličnije su, međutim smreke su uvijek nekako piramidalnije. Kad djeca crtaju onaj tipičan oblik crnogoričnog stabla – to je vjerojatno smreka.

Bogatstvo u kojem vrijedi uživati

Osjetite li dah hladnoće prolazeći šumom za rana jutro, kao što je na donjoj fotografiji, i to je jedan od znakova raspoznavanja. Smreke su naime izrazito sklone tzv. mrazištima, udolinama u kojima se skuplja hladan zrak i koje se prve zabijele. Sve najpoznatije gorske doline, od čuvenog Lazca ispod Risnjaka, do najpoznatije Štirovače, obrasle su smrekom. U ovoj potonjoj smreke dostižu impresivne dimenzije i ako vas put onamo nanese, svakako zastanite na cesti od Štirovače prema Kuginoj kući i uživajte u prekrasnim šumama, a nemojte propustiti pogledati i prašumu Klepinu dulibu, otprilike na petom kilometru, odmah desno uz cestu.

